

Література

1. Цвік М. В. Загальна теорія держави і права [Текст] : підручник для студентів юрид. спеціальностей ВНЗ / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. – Харків : Право, 2009. – 584 с.
2. Черноголовкин Н. В. Теория функций социалистического государства [Текст] / Н. В. Черноголовкин. – М. : Юридическая литература, 1970. – 216 с.
3. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики [Текст] / за ред. В. Б. Авер'янова. – К. : Факт. – 384 с.
4. Підсумки роботи митних органів України за 9 місяців 2009 року [Текст] : інформаційно-аналітичний збірник. – К. : ДМСУ, 2009. – 64 с.
5. Спрощення митних процедур – шлях до покращення привабливості України як транзитної держави [Текст] : матеріали прес-служби Держмитслужби України // Митний брокер. – 2003. – № 6. – С. 8–12.

УДК 341.11.8:339.543(4)

С. М. Перепьолкін, старший викладач кафедри адміністративного та митного права Академії митної служби України

ГЕНЕЗА ЄВРОПЕЙСЬКОГО МІЖНАРОДНОГО МИТНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА ЙОГО ПЕРІОДИЗАЦІЯ

У статті виявлено й досліджено основні передумови та проблеми еволюції європейського міжнародного митного співробітництва, запропоновано авторську періодизацію його розвитку.

В статье выявлены и исследованы основные условия и проблемы эволюции европейского международного таможенного сотрудничества, предложена авторская периодизация его развития.

The article depicted and investigated the main preconditions and evolution problems of European international customs cooperation. The author's scheme of periods for cooperation in question is suggested.

Ключові слова. Міжнародне митне співробітництво, європейські держави, міжнародні торговельні відносини, міжнародні договори, міжнародні організації, міжнародні конференції, Рада митного співробітництва, Всесвітня митна організація.

Вступ. В юридичній літературі тема становлення міжнародного співробітництва та його регулювання міжнародним правом не нова. Проте питання становлення міжнародного митного співробітництва взагалі та митного співробітництва між європейськими державами зокрема донині залишаються малодослідженими. Відсутність наукових розробок, присвячених зазначеній проблематиці, доповнена індивідуальною необізнаністю окремих авторів, призвела до заперечення існування міждержавного митного співробітництва. Так, французькі дослідники І. Бернар і Ж.-К. Коллі зазначають: незважаючи на існування двосторонніх угод, які рідко дають результати, співробітництва між митними службами різних держав немає [1, 608].

© С. М. Перепьолкін, 2009

Погодитися з таким твердженням не можна. Власне, автори самі собі заперечують: говорячи про відсутність співробітництва між митними службами різних держав, вони визнають існування міжнародно-правового регулювання такого співробітництва, згадуючи про двосторонні договори. А з урахуванням того, що сучасне міжнародне право має “погоджувальний” характер і ґрунтується на таких основних принципах рівноправного міждержавного співробітництва, як повага суверенітету і рівноправності держав, невтручання у внутрішні справи, співробітництво і сумлінне виконання міжнародних зобов’язань, то й двосторонні договори, присвячені митному співробітництву, виступають нічим іншим, як правовою формою міждержавного митного співробітництва.

Тому дослідження еволюції митного співробітництва між європейськими державами, а також його регулювання міжнародним правом становлять як теоретичний, так і практичний інтерес. Це важливо і для України як сучасної європейської держави та повноправного учасника європейського міжнародного митного співробітництва.

Постановка завдання. Мета цієї статті – виявлення й дослідження основних передумов та проблем розвитку європейського міжнародного митного співробітництва, розробка авторської періодизації його розвитку.

Результати дослідження. Вивчаючи зазначену проблематику, автор проаналізував праці таких учених, як І. Бернар, К. Г. Борисов, О. Д. Єршов, Р. М. Ллюхіна, Ж.-К. Коллі, Д. Ласок, Д. Б. Левін, В. І. Лісовський, М. Люкс, А. В. Мазур, Л. М. Марков, В. В. Мицик, Г. Й. Морозов, А. А. Наку, К. К. Сандровський, М. А. Ушаков, В. Г. Храбсков, В. М. Шумилов та ін. Проведений аналіз дав підстави для висновку, що ступінь її висвітлення в науковій літературі вкрай незначний. Дотепер немає єдиного погляду на момент виникнення митного співробітництва між європейськими державами, а також місце міжнародно-правових норм, створених для регулювання такого співробітництва в системі міжнародного права. Не знайшли достатнього відображення й питання періодизації історичного розвитку митного співробітництва за участю європейських держав.

Поміж існуючих наукових поглядів на виникнення митного співробітництва між європейськими державами тривалий час переважала позиція таких учених, як К. Г. Борисов, В. В. Мицик і К. К. Сандровський. На їх думку, це сталося наприкінці XIX – на початку XX ст.

Так, В. В. Мицик перші спроби організації міждержавного митного співробітництва на Європейському континенті пов’язує з діяльністю Ліги Націй, під егідою якої з листопада 1923 р. розпочато розробку проекту першої міжнародної конвенції про спрощення митних та інших формальностей [2, 63].

У свою чергу, професор К. К. Сандровський вважає, що воно розпочалося з появою першої міжнародної митної організації – Міжнародного союзу з публікації митних тарифів (далі – Міжнародний союз), створеного на основі Міжнародної конвенції про заснування Міжнародного союзу з публікації митних тарифів від 5 липня 1890 р. [3, 162].

Названі вище дослідники виникнення митного співробітництва між європейськими державами пов’язують з появою міжнародних організацій, статутна діяльність яких передбачала можливість такого співробітництва. Проте, на нашу думку, ця позиція помилкова, оскільки митне співробітництво між європейськими державами на рівні міжнародних організацій лише засвідчило масштабність його розвитку й остаточно затвердило виникнення його нової форми.

Як наголошує Т. М. Нешатаєва, розширення спеціальних сфер міжнародного співробітництва у XIX ст. зумовило появу нової форми міжнародного співробітництва – міжнародних організацій [4, 11]. “І хоча масштаби діяльності міжнародних організацій, – писав відомий радянський учений-міжнародник Г. Й. Морозов, – на той період були незначні, а коло їх учасників, як правило, обмежене, поява й розвиток таких організацій для свого часу ста-

ли кроком уперед на шляху до розвитку та збагачення форм міжнародних відносин” [5, 13]. Р. М. Ілюхіна, аналізуючи появу перших міждержавних організацій, зокрема Міжнародного союзу з публікації митних тарифів, зазначала: “... створення такого роду організацій свідчило про певний прогрес, оскільки це були перші кроки в процесі розвитку багатостороннього співробітництва” [6, 19].

Тому ми вважаємо, що виникнення митного співробітництва між європейськими державами не можна пов'язувати виключно з діяльністю міжнародних організацій. Створення Міжнародного союзу, головним завданням якого є систематичне інформування держав-учасниць про митні тарифи різних держав і зміни, що до них вносяться, сприяло розвитку на багатосторонній колективній основі такого напрямку міжнародного митного співробітництва, як інформаційне співробітництво з митних питань. Самі ж відносини митного співробітництва між європейськими державами мають набагато глибші корені, ніж кінець XIX – початок XX ст.

О. Д. Єршов, який хоч і не вказує, коли саме міждержавні митні відносини стали предметом регулювання міжнародного права, вважає, що виникнення міждержавного митного співробітництва залежало від виникнення, розвитку й регулювання зовнішньої торгівлі. Щодо цього він зазначає: “Виникнувши як система відносин з приводу регулювання торгово-обмінних процесів (спочатку між обмеженим колом найближчих сусідів), митні відносини поступово ставали формою взаємодії прикордонних територій з питань організації зовнішньої торгівлі” [7, 17].

Відомий радянський науковець В. І. Лісовський, досліджуючи історію міжнародного торговельного права, неодноразово звертав увагу і на відносини міжнародного митного співробітництва, які, на його думку, були складовою міжнародних торговельних відносин. Саме з розвитком міжнародно-правового регулювання останніх він і пов'язував появу перших міжнародних договорів з митних питань як правової форми міждержавного митного співробітництва. Так, В. І. Лісовський зазначав: “У XVI столітті розвиток міжнародної торгівлі сприяв виникненню та швидкому збільшенню кількості міждержавних договорів та угод у галузі зовнішньої торгівлі. Поряд з кількістю торгових договорів збільшилась і кількість внутрішніх законодавчих актів окремих держав з питань зовнішньої торгівлі: стосовно митних тарифів, правового стану іноземців, регулювання експорту та імпорту товарів тощо. У такий спосіб держави, здійснюючи захист власних внутрішніх інтересів у галузі зовнішньої торгівлі, використовували створення ускладнень під час виконання митних формальностей як стосовно імпортного, так і експортного товару. У підсумку ставки митного обкладення значно ускладнилися, у зв'язку з чим виникла потреба обумовлювати питання митного обкладення імпортних товарів як у торгових, так і в спеціальних угодах. Запекла боротьба буржуазних держав у зовнішній торгівлі (зокрема, в галузі митної політики, митного обкладення) спричиняла укладання угод з митних питань і в окремих випадках – укладання митних союзів. Як приклад, договір 1609 р. між Нідерландами й Іспанією передбачав, що їх піддані, торгуючи в цих країнах, не сплачуватимуть більших мит, ніж місцеві мешканці або інші іноземці, які підлягають найменшому обкладенню” [8, 29, 33].

Аналогічного погляду щодо моменту виникнення перших міжнародно-правових форм митного співробітництва між європейськими державами дотримується і Д. Б. Левін. У своїй праці “Історія міжнародного права” він зазначав: “У XVII столітті в торгові договори включаються митні питання, до того ж передбачається регулювання не лише загальнодержавних прикордонних мит, а й внутрішніх мит окремих провінцій та міст” [9, 45].

Необхідність правового регулювання як прикордонних, так і внутрішніх мит була зумовлена в першу чергу відсутністю централізованих митних систем в європейських державах, що значною мірою перешкоджало розвитку митного співробітництва між ними. Вида-

тний радянський учений Л. М. Марков, досліджуючи генезис митного права, писав: “Митна централізація в європейських державах триватиме ще багато віків: між Англією і Шотландією митниці будуть ліквідовані у 1707 р., а застави між Англією та Ірландією – в 1823 р. У Франції митна єдність настане у 1790 р., а Австрія сформує свою митну політику у 1775–1851 рр. В Італії митні бар’єри буде ліквідовано у 1859 р., а митне об’єднання Німеччини триватиме з 1842 по 1888 роки” [10, 16].

До того ж, як наголошує цитований вище Д. Б. Левін, у XVIII ст. вже укладаються спеціальні угоди з митних тарифів. Першою з найбільш відомих угод такого роду вчений називає англо-португальську угоду 1703 р. [9, 45], яку інколи ще називають Месенською угодою про взаємні преференції в торгівлі між Англією та Португалією.

Не залишилися поза увагою питання митного регулювання в торгівлі під час проведення Вестфальського конгресу. Як приклад можна навести положення ст. IX Оснабрюцького мирного договору від 24 жовтня 1648 р., що присвячені таким питанням, як торгівля, мита і відновлення свободи торгівлі: “Оскільки суспільство заінтересоване в тому, аби після укладення миру торгівля знову розквітла, була прийнята угода, що всі митні збори й мита, самовільно введені в Імперії на шкоду торгівлі і проти суспільного блага, усупереч існуючим правам і свободам, без згоди Імператора і курфюрстів Імперії, а також зловживання Брабантською буллою і репресалії та конфіскації, які виникають внаслідок цього, разом із виселенням іноземців, претензіями і правами утримання, так само всі непомірні поштові збори, а також всі інші надзвичайні обставини та обмеження, що завдали шкоди торгівлі й мореплавству, повинні бути цілком скасовані, а всім землям, територіям, портам і рікам мають залишитися їх колишня безпека, законність і звичаї” [11, 48–49].

У середині XVII ст. поряд з іншими європейськими державами активну участь у міжнародному митному співробітництві бере й Україна. Так, за договором 1649 р. турецького султана з Військом запорозьким і народом руським, тобто з вільною Україною, сторони взяли на себе такі обов’язки: Туреччина – надавати українським купцям право вільно плавати по Чорному морю й безмитно торгувати в турецьких володіннях, а Україна – перешкоджати запорозьким і донським козакам нападати на Османську імперію. Однак така ситуація тривала недовго, тому що за умовами “Переяславських статей” 1659 р. Україна втратила права на самостійні зовнішні зносини і, відповідно, вже не могла домовлятися з іншими державами, як це було раніше, про ту ж саму безмитну торгівлю [12, 11; 13].

Таким чином, можна дійти висновку, що перші спроби митного співробітництва між європейськими державами мали місце вже наприкінці XVI – на початку XVII ст. Співробітництво було двостороннім і здійснювалося на підставі укладених міжнародних договорів. Виникнувши в контексті міжнародного торговельного співробітництва, митне співробітництво поступово виокремилася в самостійну галузь міжнародної співпраці та протягом двох наступних століть продовжувало розвиватися виключно в рамках договірно-правової його координації.

З появою в 1891 р. Міжнародного союзу здійснення міжнародного митного співробітництва стало можливим не лише у формі підписання міжнародних договорів. Було дано поштовх до розвитку інституційної форми міжнародного митного співробітництва, що, у свою чергу, зумовило створення низки міжнародних органів та міжнародних міжурядових організацій у відповідній галузі співробітництва. Зауважимо, що швидкого розвитку інституційна форма міжнародного митного співробітництва не набула, тому Міжнародний союз тривалий час, аж до середини XX ст., залишався єдиною організацією власне митного характеру, в рамках діяльності якої європейські держави могли співпрацювати у сфері митного регулювання.

Ситуація, що склалася в галузі міжнародного митного співробітництва, пояснювалася, в першу чергу, тим, що європейські “цивілізовані” країни продовжували здійснювати митне співробітництво на двосторонній регіональній основі. Лише деякі складніші питання

такого співробітництва, наприклад спрощення митних та інших формальностей на кордонах, зведення до мінімуму заборон і обмежень у зовнішній торгівлі, боротьба з контрабандою тощо, європейські держави намагалися вирішувати на женецьких конференціях, що проводилися під егідою Ліги Націй. На жаль, не на всіх конференціях державам удавалося досягти згоди в розв'язанні існуючих проблем. Тому найрезультативнішими з них, як правило, називають женецькі конференції 1923 і 1928 рр.

Саме за підсумками роботи першої з них укладено міжнародну Конвенцію про спрощення митних та інших формальностей 1923 р., яку підписала 21 держава. Відповідно до її положень учасникам заборонялося митними формальностями маскувати митний тариф або ліцензування, а також передбачалася можливість заснування між сусідніми державами спільної інспекції для проведення огляду і пропуску товарів [8, 33]. Конвенція, договірними сторонами якої є майже половина держав – членів ЄС, чинна до цього часу.

Поряд з діяльністю першої митної організації та роботою міжнародних конференцій у галузі митного співробітництва європейських держав поступово почали з'являтися перші приклади міжнародної судової практики, спрямованої на визначення основних понять такого співробітництва, його змісту і напрямів.

Ці процеси стали розвиватися після створення у 1921 р. Постійної палати міжнародного правосуддя в Гаазі. За час свого існування Палата розглянула тридцять сім спорів і винесла двадцять вісім консультативних висновків, які сприяли поясненню правових норм і принципів міжнародного права [13, 407]. Так, саме Постійною палатою міжнародного правосуддя у свій час визначено ознаки митного союзу: "... одноманітність митних законів і митних тарифів; єдність митних кордонів і митної території стосовно третіх держав; звільнення від імпорتنих і експортних мит при обміні товарами між державами-партнерами; розподіл мит, що стягуються відповідно до встановленої квоти" [14, 150–151]. А після того, як 14 березня 1931 р. Німеччина і Австрія підписали проект документа про "уподібнення митних і політико-торговельних умов", тобто проект справжнього митного союзу, за яким країни зберігали свої митні служби, але мали уніфікувати тарифи й митне законодавство та усунути всілякі перепони між ними, 5 вересня 1931 р. Палата проголосила, що митний союз несумісний із взятими Австрією зобов'язаннями відповідно до положень Сен-Жерменського договору від 10 вересня 1919 р. і Женецького протоколу від 4 жовтня 1922 р., згідно з якими Німеччині та Австрії заборонялося об'єднуватися навіть у формі економічного союзу [15, 125, 126; 16, 534].

Історичний період з 1891 р. до 30-х рр. ХХ ст. можна відзначити як час прогресивного розвитку міждержавного митного співробітництва, протягом якого поступово формувалися засади багатостороннього співробітництва на постійно діючій колективній основі. Однак події, пов'язані з початком II світової війни та її перебігом, змусили європейські держави тимчасово припинити спільну діяльність у вирішенні проблем митного співробітництва.

В. В. Мицик зазначає: "Європейські країни знову повернулися до питань міжнародного митного співробітництва лише після Другої світової війни. Ряд положень стосовно зниження митних тарифів було включено до попереднього проекту Статуту створення Міжнародної торговельної організації на конференціях у Женеві (1947) і в Гавані (1947–1948). У Генеральній угоді з тарифів і торгівлі (ГАТТ) було визначено принципи створення митних союзів і зон вільної торгівлі (ст. 24), сформульовано принцип взаємного зниження мита, митних пілг (ст. 29)" [2, 63]. Митне співробітництво європейських держав набувало все ширшого характеру і потребувало оперативного регулювання, яке могло бути забезпечене лише спільно утвореними міжнародними інституціями. Поряд з уже діючим Міжнародним союзом з публікації митних тарифів почали з'являтися й інші міжнародні органи, діяльність яких спрямовувалася на розв'язання проблем митного співробітництва між європейськими державами.

Так, з 1948 р. у рамках Комітету європейського економічного співробітництва, утвореного тринадцятьма європейськими державами у 1947 р., розпочав свою діяльність Митний комітет з порівняльного дослідження різних аспектів митної справи, зокрема митних процедур у державах-учасниках, для стандартизації цих процедур, розробки єдиної товарної номенклатури, а також для прийняття єдиних правил оцінки товарів для митних цілей [3, 169]. Митний комітет входив до системи органів Дослідної групи Європейського митного союзу, створення якого планувалося в рамках Організації європейського економічного співробітництва. Визначивши головним завданням комітету дослідження можливості формування одного чи кількох європейських митних союзів, європейські держави розпочали працювати над виробленням загальних понять, єдиних стандартів, уживаних у сфері митного співробітництва. Власне сама система міждержавного митного співробітництва спонукала її учасників до розробки уніфікованих засад спілкування, що ґрунтуються на одноманітному тлумаченні єдиних міжнародно-правових норм.

Підсумком роботи Митного комітету 15 грудня 1950 р. стало підписання трьох конвенцій, які й дотепер є основою міждержавного митного співробітництва: Конвенції про номенклатуру для класифікації товарів за митними тарифами (набрала чинності 11 вересня 1953 р.), Конвенції про оцінку товарів у митних цілях (набрала чинності 28 червня 1953 р.) і Конвенції про створення Ради митного співробітництва – міжнародної митної організації, завдання якої – тлумачення і застосування двох попередніх конвенцій. Головна мета Конвенції про створення Ради митного співробітництва, як заявили в преамбулі її учасники, – найбільш повне забезпечення узгодженості їх митних систем, розвиток і вдосконалення митної техніки, митного законодавства [2, 64].

Конвенція про створення Ради митного співробітництва набула чинності 4 листопада 1952 р., а перша сесія новоутвореної європейської організації, участь в якій взяло сімнадцять європейських держав, відбулася 26 січня 1953 р. З часом Рада митного співробітництва з обмеженої Європейським континентом регіональної організації перетворилася на організацію митного співробітництва світового масштабу, до складу якої станом на жовтень 2009 р. входить 175 суб'єктів міжнародного права. У зв'язку з цим з 1994 р. Раду митного співробітництва ще називають Всесвітньою митною організацією.

Ґрунтуючись на цілій низці важливих чинників, таких як робоча мова, географічна наближеність, уже існуючий порядок регіональних структур інших міжнародних організацій, прийнято рішення про розподіл усіх її держав-учасниць на шість робочих регіонів, а саме: Східна та Південна Африка; Західна та Центральна Африка; Північна Африка, Близький та Середній Схід; Далекий Схід, Південна та Південно-Східна Азія, Австралія і Тихоокеанські острови; Північна, Південна, Центральна Америка та Карибський басейн; Європа.

Поміж зазначених регіонів Всесвітньої митної організації Європейський регіон найбільший і разом із державами, що утворилися після розпаду СРСР, нараховує 52 країни та Європейське Співтовариство. Щороку керівники митних адміністрацій держав – членів Європейського регіону ВМО задля вирішення найбільш важливих питань митного співробітництва збираються на спеціальних міжнародних конференціях.

Крім цього, європейські держави здійснюють митне співробітництво в рамках діяльності Комітету з внутрішнього транспорту Європейської економічної комісії ООН, у структурі якого на постійній основі діє Робоча група з митних питань, пов'язаних з транспортом, або Група експертів з митних питань, пов'язаних з транспортом. Поряд з державами інших континентів європейські країни долучаються до вирішення проблем митного характеру в рамках діяльності Світової організації торгівлі. Митне співробітництво між окремими групами держав – членів Європейського регіону ВМО здійснюється в рамках Співдружності Незалежних Держав, Європейського Союзу, Європейської асоціації вільної торгівлі, Євразійського економічного співтовариства, Організації за демократію та економічний розвиток – ГУАМ тощо.

Таким чином, розвиток європейського міжнародного митного співробітництва умовно можна поділити на 4 періоди.

1. З кінця XVI ст. до кінця XIX ст. – унаслідок невластивого для феодальних часів зміцнення взаєморозуміння і взаємної довіри між європейськими державами на основі формування і цілеспрямованого проведення ними зовнішньої політики, виходячи з концепції спільності інтересів, сталося виокремлення митного співробітництва в окрему галузь міждержавного співробітництва. У такий спосіб відбулося зародження договірно-правової координації міждержавного митного співробітництва, а міжнародні договори набули загальноєвропейського визнання як основна форма міждержавного митного співробітництва.

2. З кінця XIX ст. (1891 р.) до початку Другої світової війни (1939 р.) – міжнародне митне співробітництво поступово розширювалося як щодо кола учасників, так і щодо напрямів. Наприклад, на багатосторонній колективній основі започатковано такий напрямок міждержавного митного співробітництва, як інформаційне співробітництво з митних питань. Розвиваються нові та вдосконалюються старі форми співробітництва: укладаються договори і створюються перші міжнародні органи й організації зі спеціальною правосуб'єктністю в галузі міжнародного митного співробітництва. Поряд з діяльністю першої митної організації та роботою міжнародних конференцій у галузі митного співробітництва європейських держав з'являються перші приклади міжнародної судової практики, спрямованої на визначення основних понять такого співробітництва, його змісту і напрямів.

3. З 1945 р. до кінця 1991 р. – відбувається остаточне становлення багатостороннього співробітництва на постійно діючій колективній основі в рамках інституційної форми. Утворюється Рада митного співробітництва – міжнародна організація в галузі митного співробітництва, яка з обмеженої Європейським континентом регіональної організації перетворюється на організацію митного співробітництва світового масштабу. Розвиваються нові напрями співробітництва: розробка уніфікованих міжнародно-правових норм (стандартів міжнародного митного співробітництва); співробітництво в рамках окремих груп європейських держав. У рамках останнього напрямку митне співробітництво між державами, які належать до відповідного однорідного співтовариства, визнають спільність своїх долей, що впливає з ідентичності довгострокових інтересів усіх членів співтовариства, та усвідомлюють необхідність здійснення своїх основних політичних цілей лише разом, поступово створило належні передумови для розвитку такої форми міжнародного митного співробітництва, як міжнародна митна інтеграція.

4. З кінця 1991 р. і дотепер – за рахунок припинення існування таких суб'єктів міжнародного права, як СРСР і СФРЮ, суттєво збільшується коло учасників європейського митного співробітництва. Україна стає повноправним учасником міжнародного митного співробітництва. Отримує розвиток митне співробітництво між державами – учасницями Співдружності Незалежних Держав (далі – СНД) у рамках постійно діючого органу галузевого співробітництва – Ради керівників митних служб держав – учасниць СНД. Налагоджується митне співробітництво між новими незалежними державами та державами – членами ЄС. За результатами Уругвайського раунду переговорів ГАТТ утворюється СОТ. Відбувається остаточне затвердження процесів уніфікації міжнародно-правових норм у галузі міжнародного митного співробітництва. Широкого застосування набуває такий напрямок митного співробітництва, як надання професійно-технічної допомоги.

Слід зазначити, що зростаючий обсяг укладених двосторонніх і багатосторонніх договорів з митних питань, створення й діяльність міжнародних органів і організацій, зацікавленість держав у розвитку митного співробітництва в рамках регіональних (субрегіональних) інтеграційних об'єднань, а також потреба у правовому регулюванні такого співробіт-

ництва привели з часом до формування в межах міжнародного права нової системи норм, а саме норм міжнародного митного права, правова природа яких і донині залишається недостатньо дослідженою.

Висновки. Ураховуючи викладене вище, робимо висновок, що на початку XXI ст. митне співробітництво між європейськими державами можна вважати одним з перспективних видів спільної діяльності, ефективний розвиток якої потребує подальшого наукового дослідження.

Література

1. Толковый экономический и финансовый словарь: французская, русская, английская, немецкая, испанская терминология [Текст] / [И. Бернар, Ж.-К. Колли ; под общ. ред. Л. В. Степанова] ; пер. с фр. Р. Г. Безбородовой, Г. В. Гаровникова, Ю. И. Зуева и др. : в 2-х т. – М. : Междунар. отношения, 1997. – Т. 1. – 784 с.
2. Мицик В. В. Еволюція міжнародно-правового регулювання міжнародних митних відносин [Текст] / В. В. Мицик // Вісн. Київ. ун-ту. – Сер. Суспільно-політичні науки. – 1991. – № 4. – С. 62–67.
3. Сандровский К. К. Международное таможенное право [Текст] : учебник / К. К. Сандровский. – 2-е изд., испр. – К. : Знання, КОО, 2001. – 461 с.
4. Нешатаева Т. Н. Международные организации и право. Новые тенденции в международно-правовом регулировании [Текст] / Т. Н. Нешатаева. – М. : Дело, 1998. – 272 с.
5. Морозов Г. И. Международные организации. Некоторые вопросы теории [Текст] / Г. И. Морозов. – 2-е изд., доп. – М. : Мысль, 1974. – 336 с.
6. Илюхина Р. М. Лига Наций 1919–1934 [Текст] / Р. М. Илюхина. – М. : Наука, 1982. – 360 с.
7. Ершов А. Д. Международные таможенные отношения [Текст] : учеб. пособие / А. Д. Ершов. – СПб. : ИВЭСЭП, С.-Петербург. фил. РТА, Знание, 2000. – 207 с.
8. Международное торговое право: некоторые вопросы теории и практики [Текст] : [сб. ст. / под ред. В. И. Лисовского]. – М. : Междунар. отношения, 1979. – 272 с.
9. Левин Д. Б. История международного права [Текст] / Д. Б. Левин. – М. : Изд-во Ин-та междунар. отношений, 1962. – 136 с.
10. Марков Л. Н. Очерки по истории таможенной службы [Текст] / Л. Н. Марков. – Иркутск : Изд-во Иркут. ун-та, 1987. – 160 с.
11. Білер Г. Вестфальський мир 1648 року (до 350-ї річниці договорів) [Текст] : монографія / Г. Білер, А. Дмитрієв. – К. : Ін Юре, 1998. – 180 с.
12. Сандровский К. К. Таможенное право в Украине (национальное и международное) [Текст] : учеб. пособие / К. К. Сандровский. – К. : Вентури, 2000. – 208 с.
13. Дипломатический словарь : [Текст] / [под гл. ред. А. А. Громыко, А. Г. Ковалева, П. П. Севостьянова, С. Л. Тихвинского] : в 3-х т. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Наука, 1984. – Т. 1 : А – И. – 424 с.
14. Шумилов В. М. Международное экономическое право [Текст] / В. М. Шумилов. – М. : ДеКА, 1999. – 400 с.
15. Дюррозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів [Текст] / Ж.-Б. Дюррозель ; пер. з фр. Є. Марічева, Л. Погорєлової, В. Чайковського. – К. : Основи, 1999. – 903 с.
16. История дипломатии [Текст] / [под ред. А. А. Громыко, И. Н. Земскова, В. А. Зорина, В. С. Семенова, С. Д. Сказкина, В. М. Хвостова] : в 4 т. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Полит. лит., 1965. – Т. 3 : Дипломатия на первом этапе общего кризиса капиталистической системы. – 832 с.